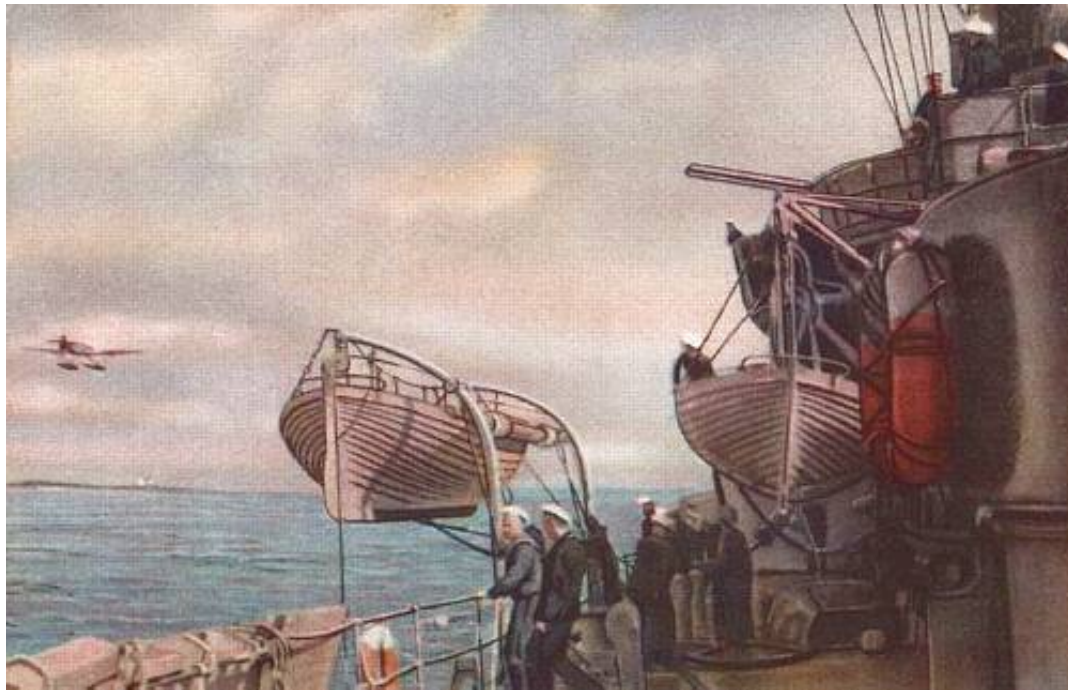

Den svenske marine 1939-1945 - Flåden

Indledning

Den svenske flåde bestod i 1939 af et mindre antal moderne enheder og et større antal ældre enheder. Et større moderniserings- og nybygningsprogram igangsattes i løbet af krigen og i 1945 var den svenske flåde absolut en styrke, man måtte regne med i Østersøen.

Klart skib! Klar til kamp!

Fra et svensk nogenlunde samtidigt postkort fundet til salg på Internettet.

Beskrivelsen skal ses i sammenhæng med de svenske planer om intervention i Danmark i 1945 og fokuserer på de dele af flåden, som kunne tænkes indsat i forbindelse med Operation Rädde Danmark.

Den følgende oversigt, der primært bygger på oplysninger i Kilde 3 og 4, resumerer udviklingen. Det skal dog bemærkes, at regnestykket ikke helt passer på tværs, men det giver et indtryk af udviklingen.

Datidens svenske betegnelser - jager og vedetbåd - er bibeholdt. Den svenske betegnelse *jager*, svarer til destroyers, mens *vedetbåd* bedst oversættes med bevogtningsfartøj eller patruljefartøj.

1939 (1936-ordningen)	Tilgang	Afgang	1945 (1942-ordningen)
Kystflåden: 4 panserskibe (nyere) 1 hangarkrydser 1 minekrydser 8 jagere 10 undervandsbåde 4 vedetbåde (nyere) 4 ministrygere 2 moderfartøjer	Bygget på svensk værft: 1 minekrydser 11 jagere 19 undervandsbåde 12 ministrygere (større) 24 ministrygere (mindre) 15 motortorpedobåde 3 handelsskibe	Udfaset: 1 panserskib 2 jagere 6 undervandsbåde 1 motortorpedobåd 12 vedetbåde (ældre)	7 panserskibe (4 ældre) 4 krydsere 24 jagere 26 undervandsbåde 42 ministrygere 20 motortorpedobåde 16 vedetbåde (ældre) 6 depot- og specialfartøjer
Lokalstyrker:	Indkøbt i udlandet:	Tab:	Under bygning:

4 panserskibe (ældre)	4 jagere (Se Efterskrift)	1 jager (sunket og skrottet)	2 krydsere
1 panserkrydser	6 motortorpedobåde	2 jagere (sunket og bjærget)	2 jagere (større)
7 jagere		2 undervandsbåde (sunket)	
6 undervandsbåde		1	
14 vedetbåde (ældre)			
2 ministrygere			

Operation Råd Danmark

Den svenske flådes bidrag til Operation Råd Danmark I, landsætningen på Sjælland, var:

- Sikring af den nordlige og sydlige indsejling til Øresund, i samarbejde med Kystartilleriet
- Sikring og eskorte af selve invasionsflåden, i samarbejde med Flyvevåbnet
- Transport af invasionsstyrken, primært på fiskefartøjer, handelsskibe og færger.

Opgaven var ganske betydelig og der gennemførtes over tid en række forskellige studier af, hvorledes opgaven bedst kunne løses. Internationale erfaringer fra tilsvarende operationer stod til rådighed i det omfang de var tilgængelige i fagpressen. Især en af disse kom til at volde problemer i planlægningsarbejdet, nemlig kommandoforholdet mellem chefen for flådestyrkerne og landstyrkerne.

Chefen for Marinestaben, kommandør E. Anderberg, fremhævede under et foredrag den 20. februar 1945 det vestallierede princip med at ældste flådeofficer førte kommandoen over hele invasionsflåden, indtil den landmilitære chef havde opslået sit hovedkvarter på land. Flådens ansvar og stærke involvering i det forudgående planlægningsarbejde var en anden væsentlig faktor, som blev draget frem.

Den svenske model var ikke så præcis og kompetenceforholdene var ikke tydeligt bestemt. Ansvar for det sø- og landmilitære planlægningsarbejde lå overordnet hos chefen for I. Militärområde (militærregion), generalmajor Hans af Klercker, hvis krigsmæssige funktion antageligvis var chef for III. Armékorps, og dermed leder af operationens landstyrker. Flådeofficererne var henvist til rådgivernes rolle, hvilket de ikke godvilligt affandt sig med.

Disposition af flådens enheder

Opgave

Flådeenheder

Den nordlige indsejling til Øresund
(af Göteborg Eskadren)

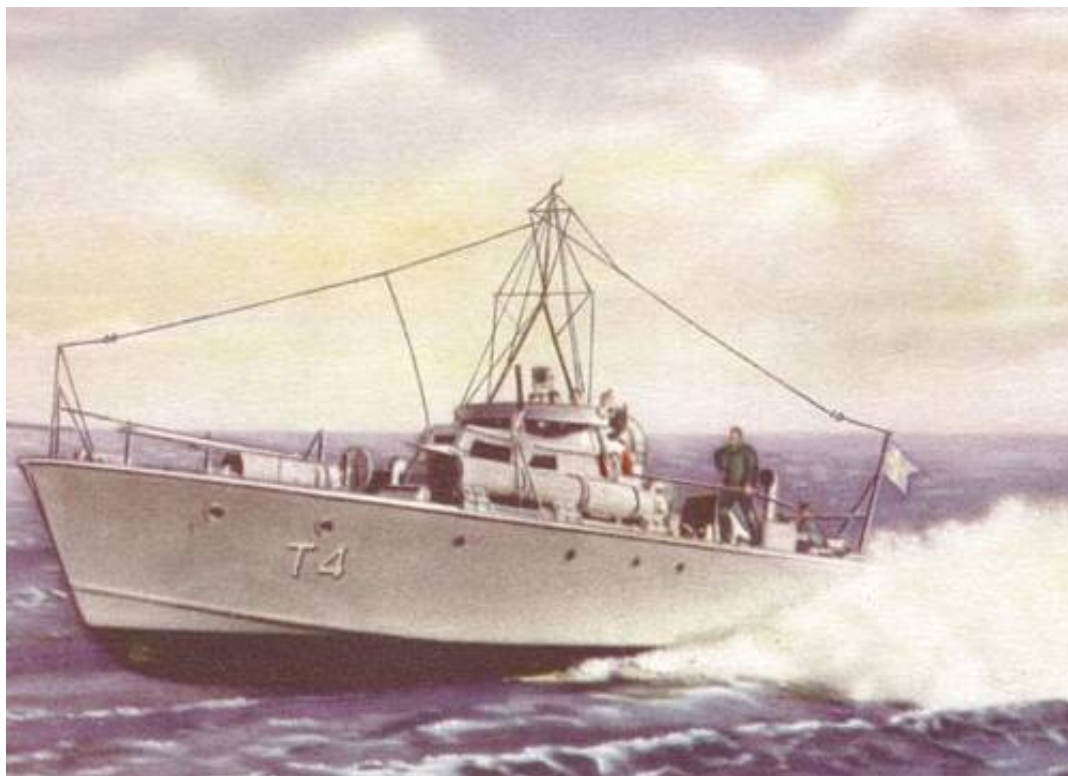
- 2 jagere
- Nogle motortorpedobåde

Nærstøtte

- Kystpanserskibet Oscar II
- Kystpanserskibet Tapperheten
- 7 jagere
- 6 motortorpedobåde
- 4 større ministrygere
- 12 mindre ministrygere

Den sydlige indsejling til Øresund

- Panserskibet Sverige
- Panserskibet Gustav V
- Panserskibet Drottning Victoria
- 4 jagere

Motortorpedobåden T 4.

Fra et samtidigt postkort fundet til salg på Internettet.

Et overraskende kup mod Helsingør, med landsætning af nogle kompagnier fra motortorpedobåde, var et centralt element i den landmilitære stabs plan, mens man fra flådens side ikke så med samme entusiasme på at stille fartøjer til rådighed for denne risikable operation.

I forbindelse med Operation Rådta Danmark II, landgangen på Bornholm, var flådens enheder tænkt disponeret således:

- 4-6 jagere
- Et antal torpedobåde, vedetbåde og minestrygere

Kystpanserskibet Oscar II.

Fra et ca. samtidigt flådepostkort, fundet på Internettet.

Styrken kunne eventuelt forstærkes med en gruppe panserskibe fra Kystflåden.

Mine kilder oplyser ikke hvilke enheder, der konkret var tænkt at indgå i operationerne mod Bornholm.

Nærstøtten

Blandt de fartøjer, der skulle deltage i nærstøtten, var to ældre kystpanserskibe Oscar II og Tapperheten.

Oscar II var i tjeneste fra 1903 til 1947.

Kystpanserskibet Manligheten (søsterskib til Tapperheten).

Fra et samtidigt flådepostkort fundet på Internettet.

Kystpanserskibene Manligheten og Tapperheten var af Ären-klassen, fra 1903.

Så vidt vides havde Tapperheten en knap så skrå stævn.

Data	Oscar II	Tapperheten	T 4
I tjeneste	1905-1950	1903-1947	1940-1949
Hovedbevæbning	2 x 21 cm kanoner 8 x 15 cm kanoner 10 x 57 mm kanoner 2 x 45 cm torpedorør	2 x 21 cm kanoner 6 x 15 cm kanoner 10 x 57 mm kanoner 2 x 45 cm torpedorør	2 x 45 cm torpedorør 2 maskingeværer
Displacement	4.495 tons	3.735 tons	20 tons
Længde	95,6 m	89,7 m	18,3 m
Bredde	15,4 m	15 m	4,7 m
Dybgang	5,5 m	5,3 m	1,5 m
Fart	18 knob	16,5 knob	40 knob

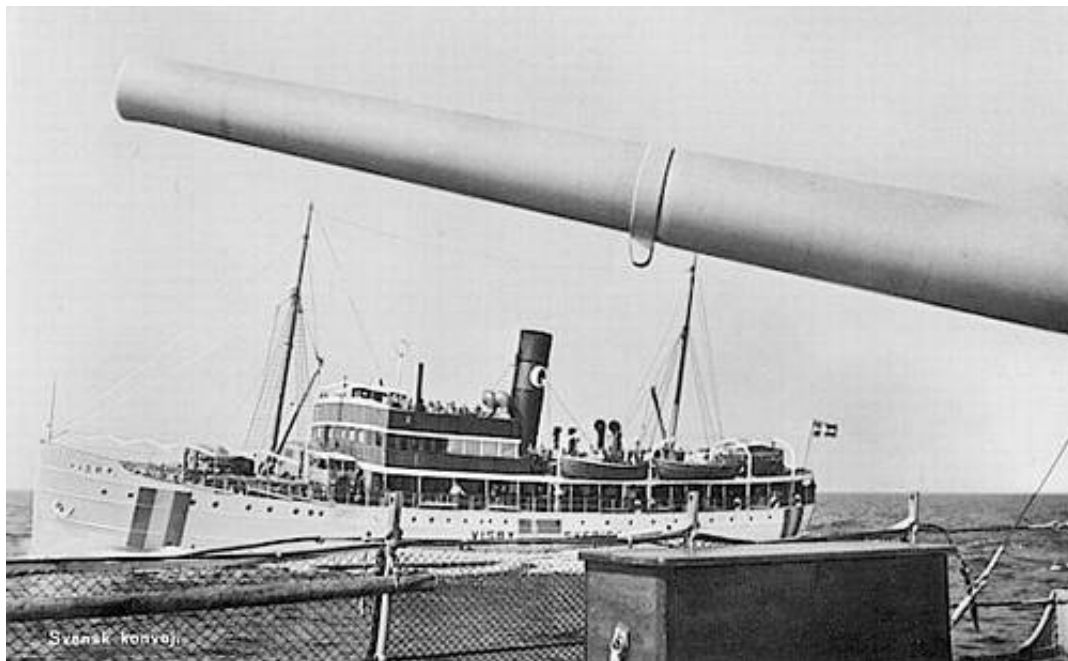
Data for motortorpedobåden T4 henviser til det tidligere viste billede.

Invasionsflåden

En egentlig plan for transporten af selve invasionsstyrken findes ikke, men man kan danne sig et indtryk af de mulige dispositioner ud fra et planlægningsdokument fra september 1944 (Kilde 1), hvor man som et af scenarierne forestillede sig en trestrengt indsats, der også inkluderede en afledningsmanøvre i Køge Bugt.

Udskibningshavne	Fiske- fartøjer	Transportbehov	Nærstøtte/eskorte	Landsætningsområder
Mölle, Höganäs og Viken	63	1 division (-)	2 jagere 2 minestrygere	Hornbæk og Helsingør
Helsingborg, Kopparverken og Raa	48		10 vedetbåde	Snekkersten
Ålabodarne, Borstahusen, Lanskrona og Barsebäck	75	1 division (-)	1 hjælpekydser 3 minestrygere 1 motortorpedobåd 6 vedetbåde	Tårbæk
Lomma og Malmø	90		2 jagere 6 minestrygere 4 motortorpedobåde 7 vedetbåde	Flakfortet og Middelgrundsfortet
Limhamn og Klagshamn	36	1 cyklistregiment	4 minestrygere 2 motortorpedobåde	Dragør og Kastrop
Falsterbokanalen	68		4 minestrygere 2 motortorpedobåde 3 vedetbåde	Køge
Skåne, Trelleborg og Gislöv	50	4 minestrygere 2 motortorpedobåde 9 vedetbåde	Mosedede	
I alt	430	2 divisioner (-) 1 cyklistregiment	4 jagere 1 hjælpekydser 19 minestrygere 9 motortorpedobåde 35 vedetbåde	

Efterhånden som planlægningen skred frem, udgik afledningsmanøvren, og kræfterne koncentreredes om de to andre landsætninger, med størst fokus på Helsingør.

Svensk konvoj.

Fra et samtidigt flådepostkort fundet på Internettet.

I forbindelse med den planlagte operation mod Bornholm, skulle transportflåden udgøres af godt 100 fiskekuttere.

Af teksten på bagsiden skulle følgende fremgå:

Under skydd av örlogs-flottans kanoner, går den svenska sjöfarten trygg innanför våra sjö-gränser mellan olika landsdelar.

I operationerne mod Sjælland indgik yderligere godt 800 stormbåde (överskeppningsbåt m/33), som skulle fragte soldaterne i land. Se nærmere om disse både i *Den svenske hær 1939-1945 - Ingeniørtropperne*.

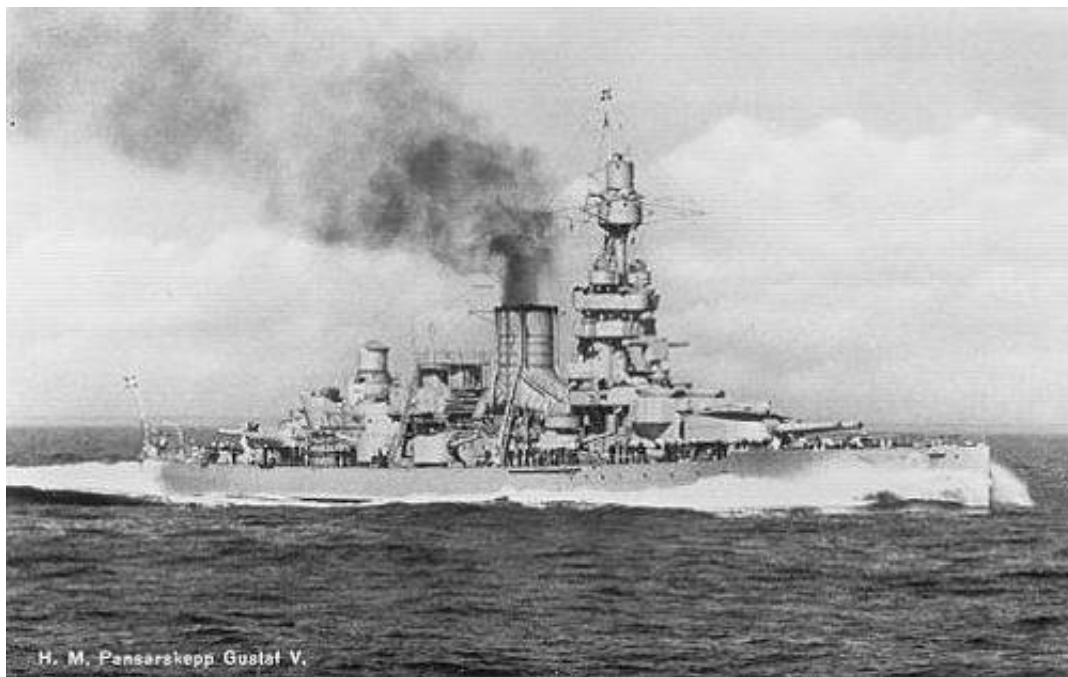
Den sydlige spærring

De enheder, der skulle lukke Øresund mod syd, udgjordes blandt andet af 3 panserskibe af Sverige-klassen - Sverige, Gustaf V og Drottning Victoria.

Panserskibet Sverige.

Fra et svensk flådepostkort fundet på Internettet.

Panserskibet Gustaf V.

Fra et svensk flådepostkort fundet på Internettet.

Data	Sverige	Gustaf V	Drottning Victoria
I tjeneste	1917-1953	1922-1957	1921-1957
Hovedbevæbning	4 x 28 cm kanoner 8 x 15 cm kanoner 4 x 75 mm kanoner 2 x 45 cm torpedorør	4 x 28 cm kanoner 8 x 15 cm kanoner 4 x 75 mm kanoner 2 x 45 cm torpedorør	4 x 28 cm kanoner 8 x 15 cm kanoner 4 x 75 mm kanoner 2 x 45 cm torpedorør
Displacement	6.542 tons	6.842 tons	6.842 tons
Længde	120 m	121 m	121 m
Bredde	18,6 m	18,6 m	18,6 m
Dybgang	6,5 m	6,5 m	6,5 m
Fart	22,5 knob	23 knob	23 knob

Panserskibet Drottning Victoria.
Fra et svensk flådepostkort fundet på Internettet.

Jagerne Stockholm, Klas Horn og Norden-skjöld.
Fra et svensk flådepostkort fundet på Internettet.

Den nordlige spærring

Jeg har ikke oplysninger om, hvilke jagere, der indgik i den sydlige og nordlige spærring af Øresund, så billedet her er mere tænkt som et eksempel på jager-klassen.

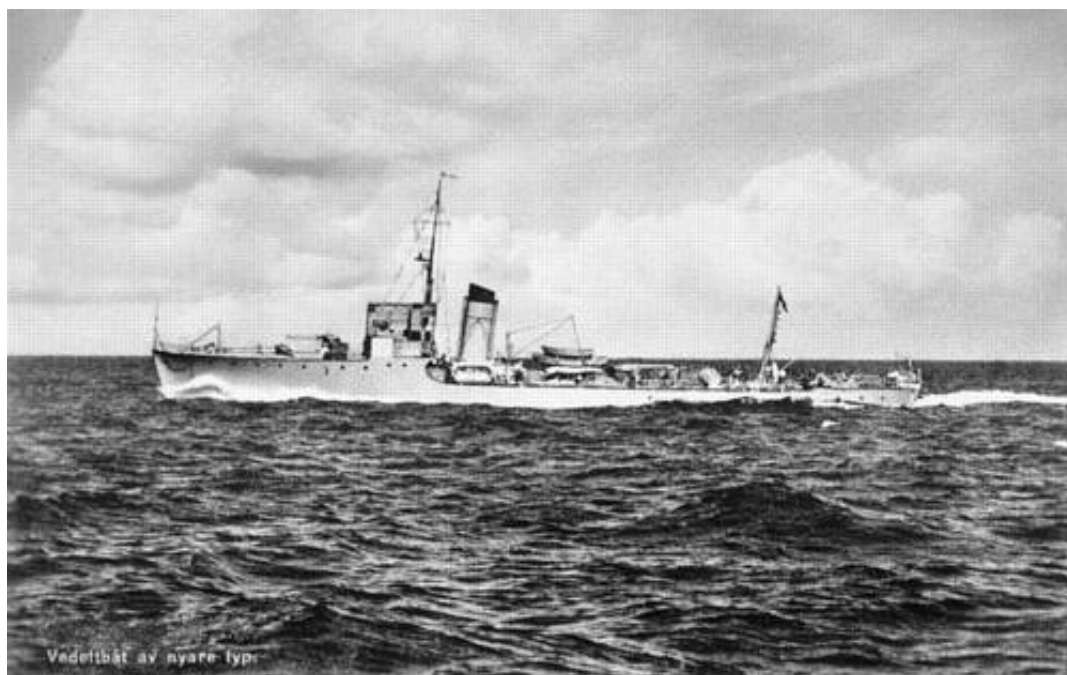
Billedet må være fra før 13. september 1941, hvor en eksplosion [2\)](#) ombord på jageren Göteborg spredte sig til de omkringliggende jagere Klas Horn og søsterskibet Klas Uggle i Hårs Fjorden.

Skibene blev bjærget efterfølgende. Klas Uggle var dog for medtaget til at kunne istandsættes og skrottedes.

Data	Stockholm	Klas Horn	Nordenskjöld
I tjeneste	1936-1964	1932-1941 og senere	1927-1963

Hovedbevæbning	3 x 12 cm kanoner 6 x 25 mm kanoner 6 x 53 cm torpedorør	3 x 12 cm kanoner 2 x 40 mm kanoner 6 x 53 cm torpedorør	3 x 12 cm kanoner 2 x 40 mm kanoner 6 x 53 cm torpedorør
Deplacement	1.200 tons	1.020 tons	1.000 tons
Længde	94,6 meter	92,4 m	91,4 m
Bredde	9 m	8,9 m	8,8 m
Dybgang	3,8 meter	3,7 m	2,6 m
Fart	35 knob	36 knob	35 knob

Andre skibstyper - Patruljefartøjer og minestrygere

Vedettebåt av nyare typ.

Fra et svensk flådepostkort fundet på Internettet.

Klassen omfattede bl.a. vedettebådene Jägaren, Kaparen, Snapphanen og Väktaren.

Ministrygeren Arholma.

Fra et svensk flådepostkort fundet på Internettet.

Klassen omfattede følgende fartøjer:
Arholma, Landsort, Bremön, Holmön, Sandön,
Ulvön, Bredskär, Grönskär, Ramskär, Örskär, Koster,
Kullen, Vinga og Ven.

Data	Jägaren	Arholma
I tjeneste	1932-1959	1939-1960
Hovedbevæbning	2 x 75 mm kanoner 6 x 25 mm kanoner	2 x 10,5 cm kanoner 2 x 25 mm kanoner
Deplacement	310 tons	442 tons
Længde	52 meter	56,7 m
Bredde	6 m	7,6 m
Dybgang	2,8 meter	2,1 m
Fart	23 knob	18 knob

Afslutning

Flådeindsatsen i Operation Række Danmark omfattede ikke den svenske flådes mere moderne enheder, eksempelvis den tidligere Flygplanskrysser Gotland [3](#), der i 1943 var ombygget til luftværnskrydser, eller ubåde. Disse enheder blev holdt i reserve, sandsynligvis til at imødegå en eventuel russisk trussel fra operationer i Østersøen.

En pensioneret svensk søofficer, som har gennemset mit materiale antyder, at ubådene eventuelt kunne være tiltænkt positioner mellem den sydlige spærring og den tyske kyst. Ubådsoperationer er i almindelighed meget hemmelighedsfulde, og "kun få vidste (og ved) hvor de er, og hvad de gør."

Med hensyn til de eventuelle operationer kunne en let eskadre (Kilde 3) bestå af eksempelvis 3 krydsere, 12 jagere og 18 motortorpedobåde, som alt efter situationens udvikling kunne anvendes samlet eller delt i operationsgrupper indeholdende alle tre slags fartøjer. I begge tilfælde ville det være nødvendigt at supplere eskadren med en flyverafdeling og med undervandsbåde, hvis antal måtte opretholdes af hensyn til den sandsynlige tabsprocent.

Kilder

1. *Hjælp till Danmark - Militäre och politiska förbindelser 1943-1945* af Ulf Torell, Allmänna Förlaget, Stockholm 1973, ISBN 31-38-01693-1.
2. *Kriegsflotten aller Länder*, Lehmann Verlag, München, ca. 1940.
3. *Sveriges försvar - Marinen* af oberstløjtnant P.A. Mathiesen, Folk og Værn, nr. 8, 1943.
4. Den svenska krigsmakten under beredskapen af Thomas Roth, fra Försvarsmagten (den svenske hærs officielle hjemmeside).
5. Från monitorer till pansarskepp - fra Svenskt Militärhistoriskt Biblioteks hjemmeside.
6. Svenska jagare - fra Svenskt Militärhistoriskt Biblioteks hjemmeside.
7. Data om svenske orlogsfartøjer af Jan-Erik Karlsson.
8. Warships of World War II - Sweden, polsk hjemmeside.
9. Swedish Naval Guns - fra Naval Weapons of the World - From 1880 to Today.
10. 10. Marinhistoria af Ronny Lindsjö, udgivet af Den svenske Marine, 1993, ISBN 91-970670-6-7.

Efterskrift - Jagere indkøbt i udlandet

I 1939 indkøbtes fire brugte jagere (destroyere) i Italien: Puke (tidligere Bettino Ricasoli), Psilander (tidligere Giovanni Nicotera), Romulus (tidligere Spica) og Remus (tidligere Astore).

Jageren Puke eller Psilander.

Fra postkort fundet til salg på Internettet.

Under sejlads til Sverige - i ikke-kampklar stand - blev de under protest opbragt og bordet i Thorshavn den 20. juni 1940 af de engelske destroyere HMS Maori, HMS Tartar and HMS Mashona.

Fra engelsk side vurderede man, at de fire ældre italienske destroyere ikke ville være til nytte for den engelske flåde, hvorfor man efter få dages forløb leverede dem tilbage og frigav besætningerne. Den svenske chef, kommandørkaptajn Torsten Hagman, havde, når alt kom til alt, ikke mange andre muligheder end at føje den engelske overmagt, men han fik bestemt ikke ros for sin handling...

Den 22. august 1940 udstedte chefen for den svenske kystflåde, kontreadmiral Gösta Ehrensvärd, en hemmelig instruks, der på det bestemteste, og under nogen form, forbød svenske skibshefer at overgive deres skibe til fremmed magt.

Læs mere om sagen her Jagarköpet 1940 og HMS Maori. Yderligere anbefales artiklen *Svensk-britiske forviklinger på Færøerne*, som findes i Frihedskampens Veteraner, nr. 182, september 2005.

Efterskrift - Den danske Flotille

Som supplement til ovenstående fremstilling kan man også læse beretningen om Den danske Flotille i Sverige, hvis fartøjer også ville have deltaget i en eventuel svensk operation mod Sjælland - se nærmere her: Den danske Brigade i Sverige 1943 - 1945 - Den danske Flotille, [Del 1](#), [Del 2](#) og [Del 3](#). Herfra fås også et indtryk af, hvorledes dele af de eventuelle svenske flådeoperationer kunne have forløbet.

Tak

Jeg takker for god svensk "Hjälp til Danmark" fra Imre Feuer og Gunnar Kager.

Supplerende materiale om periodens svenske forsvar

- Operation Rädsla Danmark
- Den svenske hær 1939-1945 - Infanteriet
- Den svenske hær 1939-1945 - Pansertropperne
- Den svenske hær 1939-1945 - Artilleriet
- Den svenske hær 1939-1945 - Luftvärnsartilleriet

- Den svenske hær 1939-1945 - Ingeniørtropperne
- Den svenske marine 1939-1945 - Kystartilleriet
- Det svenske flyvevåben 1939-1945 - Operation Rædda Danmark
- Det svenske flyvevåben 1939-1945 - Forsøg med luftbårne enheder

Per Finsted

Noter:

1) De svenske tab findes bl.a. omtalt i: Hårsfjärdsolyckan 1941 og Ubåten Ulvens minsprængning den 15. april 1943 og Ubåten Illerns kollision (1943).

2) Ulykken er omgærdet af en vis mystik, og således hævder en kilde, at den brand som spredte sig fra GÖTEBORG, skyldes en svensk flyverbombe. Se nærmere i Hårsfjärdsolyckan 1941. Den officielle undersøgelse konkluderede, at der kunne være tale om sabotage, hvis nærmere omstændigheder dog ikke kunne fastslås. (Kilde 10).

3) Læs historien om dette skib her: The aircraft carrying cruiser H.M. Flygplanskryssare GOTLAND, S 9 - Hawker Osprey (1934-1947) og World Aircraft Carriers List: Sweden.